

Kolozsvar 1854.

1.

Szerda jan. 4-kén.

Előfizetési ár:

Vidéken: Helyett:
Évnyegyedre 2 f. 50 kr. | Évnyegyedre 2 f. 24 kr.
Félévre 1 f. 5 f. 40 kr. | Félévre 1 f. 4 f. 48 kr.
Eladás egyes számonként nincs.

HETILAP

Hirdetések és magánviták:

Hirdetések és magánviták minden izbeni ták négy hasábos gar-beiktatásnál még 10 pkr mond sora 3 p. kr., a bélyegdíj számitandó.

Az iparvilág, tudomány, művészet és szépirodalom köréből. 84

A lap beltartalmát illető minden levél a SZERKESZTŐSÉGHöz czimzendő, anyagi ügyeit vagy hirdetésekét tárgyazó pedig a KIADÓ HIVATALHOZ.

Bérmentelen leveleket csupán rendes levelezőinktől fogadunk el.
Kéziratokat nem adunk vissza.

Megjelen a lap jelen ivnyi alakjában minden szerdán és szombaton déleiben.

Tartalom:

Uj évre. — A selyemipar. I. — A tölgyimakk. Császár János. — A kozákok. (Népismertetés.) — Levelezés: Nyáradmentiről. B. Hunyad. — Hírfüzér. — Hirdetések.

Uj évre.

Aldott legyen ez év, melyet ujnak szokunk nevezni! ezerszer áldott, ha magát csak ugyan ujnak igazolandja! De vajjon csalatkozott volna-e a bölcs, ki meggyőződését írta ama szavakba: nincsen semmi újság a nap alatt; vajjon az évek nem egymáshoz hasonló szakadatlan láncszemei-e az időnek? vajjon nem olyan származéka-e ez év is a múltnak, melyről a példabeszéd azt mondja: alma nem esik messze fájától? Ha ezekre egyáltalában igent kellene mondanunk, akkor csak ugyan az új év a carthausiak „memento mori“-ját hangoztatná leginkább füleinkbe.

Több mint egy évezred tarka emlékei köntek e földhez, melynek változatos bércekszorui, áldásos völgyei oly bájosak előttünk, mert őseink porából szíván táplálékot, itt sarjadzott fel nemzetiségünk fája; melynek lombjai alatt oly édes a nyugalom. És úgy tetszik mintha lombjai életeleveségökből vesztenének; tán azért is, mert mi, kik ápolni számadás terhe alatt kötelesek vagyunk, nem teszszük meg a magunkét.

A nemzetélet háztartásában, mint minden háztartásban, földolog az egyakarát, a közszellem, mely a magán és közérdekeket összeolvassza; a lelki rugékonyság, mindnyájunk tevékenysége, mely az egész háztartás fennmaradását biztosítja. És még is mutathatunk-e fel valamit a közmunkásság gyümölcseiből? fájdalommal kell bevallanunk, hogy nemzeti testünk nagy része folytonos bágyadságba merülve alig fejt ki nagyobb munkásságot, mint menynyire a mindennapi kérélelhetlen szükség kényszeríti.

Vajjon lesz-e ezen állapotnak új éve, különböző a múlttól? Vajjon azon meleg közrészvét, mely korábban nem csak az értelmesebb honfiakat, hanem még a néptömegeket is a közügyek intézésére összeharászolta, kialudt volna-e anynyira magyar kebleinkből, hogy annak új évet ne remélhessünk?

Igaz, hogy az akkori idők többé nem a mostaniak; de lehet-e adva oly helyzet és körülmény, mely közt hazánk és fajunk iránti tetleges érdekeltségünkről lemondhassunk? Nem; sőt inkább constatiroznunk kell a helyzeteket s az adott körülményeket helyesen felfognunk és alkalmaznunk, hogy egy szebb, áldásusabb új év csarnokába juthassunk.

A fennálló viszonyok bekövetkeztéig, ugyyszólván, a közboldogságnak inkább csak a rámai készítésén dolgozunk, most a közjólét megalapítása munkájához kell, hogy fogjunk. A családi, községi és socialis élet körében hazánknak és nemzetünknek javára oly sikerdusan munkálhatunk, mint midőn erőnket és időnket egy más teren a hazának szentelők.

A növény földet igényel, hogy hozzákötvén magát, életet biztosítson a maga számára. Nemzetiség hasza nélkül fen nem állhat;

a haza, mihelyt földét nem a honfiak mondják magukénak, nem az övék többé, s nem az ők nemzetiségének támasza és éltetője. Ezt nem szabad felednünk. A földbirtok hordereje sokkal nagyobb, mint a felületet vizsgáló gyanítja. A haza földje egyes családok sajátja, s az egyes családok a nemzetet alkotják. Ha tehát minden család teljesitene házi és polgári kötelesegeit, ha házat, földbirtokát, anyagi viszonyait mielőbb úgy rendezné, hogy ne csak a passivumok bilincseitől meneküljön, hanem mind inkább emelkedő jövedelmeiből magának anyagi kényelmet és szellemi élvezeteket biztosítson: úgy hazánk nem sokára irigylendő virágzásra és jólétre emelkednék s a szívünk szerénti új év hamarabb beköszöntene mint gondoljuk.

Elismerjük, hogy jóval könnyebb tanácsot osztani, mint azt, habár józan és korszerű is, végrehajtani; ámde ha más választás nincsen, mint vagy feláldozni kényelmeinket meg szokásainkat részben vagy egészben, vagy anyagi és erkölcsi súlyedés piszkában elveszni; azt hiszszük, a ki nem akarja nevét s abban ősei emléket bepiszkolni, ki a családok összességét, a nemzetet szívében hordozza, az nem késend családi életét, belső háztartását és földbirtokát czélszerűen rendezni és javítani önön és nemzete javáért.

Mig az ember nyakát a mindennapiak megszerzési gondja nyomja, nem nagy hajlama és alkama lehet szellemi élvezet után gondolni, a test szükségai a szellemet a föld göröngyéhez nyomják. A test kenyeré bősége mellett a vágyaiban kielégíthetetlen ember a szellem kenyeré után sovárog; innen van, hogy a népek anyagi jólétének a szellemi elváhatlan corollariuma szokott lenni. Ha tehát jelenleg legsürgösb teendőink elsőjévé állítjuk a kezeink közt levő földbirtok megörzését és javítását, ezt nem a materialismus iránti hódolatból teszszük, hanem teszszük magasabb szempontból, azért, hogy ekkép nemzetünk kebelében a közboldogság szellemi tényezői is együtt után fognak fejteni, s ekkép legbiztosabban felemelkedünk azon mértékig, mely a közboldogságot jeleli.

A föld, melyet a gondviselés a mi hazánk jelölt ki számunkra, a jólét clemeivel elég bőven bír; a nemzet, melyhez tartozni büszkeségünk, nem pirulhat a természetből nyert egyénisége miatt; élénk vér, tiszta világos ész, ösztönzerű nemes indulat, sokszzerű ügyesség és fogékonyság oly becses birtoka, hogy hatályos tényezésbe hozásuk után nem lehet kétségünk a közboldogság új évi bekövetkezése iránt.

Azon leglényegesebb factorok fejlesztését, melyek a népek anyagi és szellemi kincseit növelik, a társadalmi jólétet teremtik, a családikör magára nem képes hatályba lépíteni; de a községi tevékenység e tekintetben sokat, igen sokat tehetne.

Nemzetünk sorsának jövője felett csak úgy lehetünk nyugodtak, ha a jellemünkhöz méltó közrészvét szellemi, erkölcsi, polgári ernyedetlen és ökszerű munkájával a nemzet javát és becsületét ápolni, erősíteni látjuk. E czélra pedig az ösztönözti jó akaratnak, belátásnak a községi élet nyit jelenleg legáldásosabb tért, melynek legnemesebb feladata

abban áll, hogy a törvény fogonosítása mellett, módot és ösztönt nyújtson arra is, hogy minden szabadon hagyott eszközök mozgásba jöjenek a végre, hogy a polgárok önbeltársára, személyes igyekezetekre hagyott anyagi és szellemi gyarapodás egyesült erővel magas fokra emelkedjék.

A hazát egyes községek alkotják, s ha minden község felfogná a községi élet nagy és szép feladatát, ha ösztönözni törekvés, öszszetartás, az előjárókban nemes hazafi kötelességérzet kellőleg hatályba jönnének, a községi élet által az egyesek egyéni és közös szellemi, anyagi és erkölcsi felvirulása, polgárisodása, statuspolgári öntudata, minden jó és nemes iránti részvéte s ezekkel a becsületes önérdkeknek a valódai közjóvali összeolvadása kimaradhatlanul bekövetkezvén, hazánk előtt egy szebb, egy boldogabb jövő kapui nyílnának fel.

Azonban egyes ember, egyes község magára hagyatva, magára nézve sokat ugyan, de az egészre nézve keveset tehet. Még a nap sem bírja egyszerre az egész földet megvilágosítani. Ezen gyengeség öntudatából fogamozott a társulás eszméje, s lett a socialis tér a közjólétnek nevezetes eszköze. Az erők és rokonszenvek egyesítése által csodákat lehetne teremteni e hazában a létrejövendő legkülönbözőbb practicus irányu egyletek ugyananyai csatornáik lennének a közjólétnek.

Üdvös eredményt, törekvéseinkhez mért áldást csak is öszszetartás, egyesült erő áraszt-hat hazánkra, nemzetünkre.

A magyar földbirtokos magánviszonyai, birtoka czélszerű rendezése által korábbi befolyása nagy részét visszanyerheti; ha pedig a községi életben és a socialis teren buzgó részt veszen, gyakorlati irányu munkásságot fejt ki és sikert ígéro vállalatok előidézésére felhasználja régi tekintélyét, hatályosabb befolyását s tulnyomó mivelttségét: korábbi erkölcsi sulya teljesen helyre leend állítva.

Ha mindenki megtenné a magáét; ha az értelmiség huzdító szavával, intő példájával, előljárna a közjólét fejlesztésében, ha az ország gazdasági viszonyai rendbejőnének, ha a nép a mivelttség és erkölcs kenyereből bővebben részesül, ha az ifjuság az iskolákból a tudománynak, az életnek kiképezve kerül ki, ha a magánérő gyengeségét egyesületek és hasznos közintézetek gyámolítandják, ha terményeink bőségén gyarak, iparvállalatok keletkeznek, ha ezek és hasonlók nyomán egyéneiben anyagilag hatalmas, szellemileg erős lesz a nemzet, oh akkor ezerszer áldott leend az új év, mely e fényes jövő kapuját felnyitja. Addig is felsőhajunk koszosor kölönkkel:

Isten áld meg a magyart
Jó kedvvel s bőséggel.
Balsors a kit régen tép,
Hozz rá vig esztendő!

A selyemipar.

I. A selyemfeldolgozás, mely India szélétől Europa végpontjáiig terjed, több százmillió embert jutalmaz és kinez a föld színén.

Egy alig észrevehető állatka koporsó-takarója szálaival megváltoztatta, táplálta, napdijazta, népesítette és civilisálta a föld egy harmadát. A nemzetgazdász nem tud semmiben felmutatni az emberi bámulatnak oly roppant munkássági tüneményt, mint e kis művészből.

Ezen kis művész, a selyembogár néhány hétből álló rövid élete alatt négy átváltozáson megyen keresztül. A tojás a nap egyenes sugáraitól érve, mitől kétségen kívül kapja színét, tíz nap alatt kikel, a bogár egy hónapnál szinte kevesebb idő alatt háromszor vagy négyszer vetkezik és öltözik különböző fényű köntösbe, mintha önmagának is természetének azon finom és pompás szálak, melyeket nekünk készít feldolgozásra; a munkás önmaga számára szemedelest sző, hogy magát beléburkolja, s benne minden szem elől rejtve maradjon husz napig, mi alatt az átváltozás, újjáalakulás titokteljes munkáját végrehajtja: a huszadik napon szép csendesen össze kezd szagattódni a szemfedél vagy a gubó, belőle egy fő emelkedik fel, s szárnyai erején egy pillangó repül fel a levegőbe, társat keresendő, hogy örökítőse neme életét a szerelem, a teremtmények ezen halhatatlansága által. A nő lerakja egyforma tojásait valamely levegőn levő növényre; ezután a him és nő egyszerre elhalnak a feltámasztás biztosságával. Eljön az ember s birtokába veszi a sárga vagy fehéj takaróval körített üres koporsót, megnevedesíti, hogy a szálak elváljanak, felmatóllálja, s kész a selyem!

Kezdetben az emberek megelégedtek azaz, hogy a selyem gubókat főlésztedék azon növények alól, melyekben a selyembogár fonta; azonban az ipar, hogy sokasítsa a drága műveket, birtokába kerítette magát az állatot, tanulmányozta szükségait, természetét, táplálkozását, munkásságát s társaságba állott vele hogy együtt arany szálaiból mentől több csomót termelhesse.

A nők gyöngédebb kezei vették át a kezelést, nehogy ékességök ezen alig észrevehető művészei szentet kapjanak, ők gyűjtötték a tojásokat vagy a tápszert, s hogy nekik mindig egyenlő hőmérséklet eszközöljenek, saját kebelükbe takarták, tehát saját éltök melegével gyámoltották kikelésüket; továbbá védették, oltalmazták még hálópárnáik alatt is, ők gyűjtötték zöld és gyenge leveleket, melyeket a láthatlan fogak könnyen felemészthessenek, ők gyönyörűséggel forgatták a bogarakat, néhány hét múlva, mint a méhnek, szájukon big és aranyos nyal húzódott ki két felől, mely ismét egyesült és a bogár akaratára egy fonalszálla egyesült, miután pókhálói szilárdtságot kapott, a levegőn tojásidomú bolttá idomult a bogár köré, hogy neki ágyul, öltözetül, napernyőül, szülőágyul vagy koporsóul szolgáljon.

Ezen fészken elbámulván a nők, megmérték, könnyűsége bizonyítá a szálak finomságát; megpergették, s a pergetés tanúsítá erősségét, szilárdságát, megmérték singgel s hosszúsága bámulásba hozta vékonysága fellett: egy selyembogár-szál a nélkül, hogy elszakadjon, kinyulik ezer lépésnyire. Ime a munkája egy fonónak, mely kevéssel nagyobb egy közönséges nyűnél. Lassanként ezen asszonyok győzelmeskedtek az akadályok számtalan nemoin, a betegségekben, azon évszakon, melyet a kevéssé kedvező égj, tenyészésök, költésök, táplálkozásuk s természeti munkásságuk elébe gördít. ők maguk fonták ezen új aranygyapat, és a selyem ki kezdő szoritani a használatból s az emberek bámulásából a kendert, a lent, a gyapat, a gyapotat. A selyemfonás, festés és szövés az emberiség történetében egy szép adattá vált.

Ezen új találmány mint mindenik, a föld minden részei közt legutóljára jutott Európába. Kelet, mely az emberiség fejlődésében tényezője minden dolgoknak, az eszméknek, bölcsölteknek, vallásnak, művészetnek bölcsője, a

selyemipart jóval előbb bírta, mint mi, a chinaiaknál a selyembogár-tenyésztés Krisztus előtt már két századdal használatban volt, eperfa ültetvények voltak, s ezen állatka fonalszálaiból a legbámulatosabb szövötteket készítették. A persák és indiaiak o titokteljes szövötteket chinából kapták, hanem ők a kelme anyagát nem ismerték, noha három ezer szinben díszítettek szőnyeg gyanánt Kosroes babiloniai palotáit. A chinaiak, ezen köszilárd nép, mely igen tiszta nemzetgazdászati ismeretekkel már akkor bírt, mikor Europa még csak nem is gyantotta az ipar nagy jelentőségét a népek életében, már tökéletesen elfogták a selyembogár nagy becsét keleti kereskedésök tulsulva érdekében; ők titkot csináltak belőle, mint később a theából; még a halál kínjával is védették ezen állatka természetét, szaporodása, munkálata titkát, és hogy az eperfa idegenek közé ne jusson. Az indiaiak és persák igyekeztek meghonosításán. Roma s azon kis emberi-faj a középtenger vidékén, melyet a régi hiúság romai világnak nevezett, Chinának még nevérol is alig tudott valamit s csak néhány persák vagy porthusok által Tirusig hozott selyem-rongyot látott. A tyrusi nők, kik bizonyos bogár vagy csigavérrel festett gyapjából készült birtot viseltek, hámulással csodáltak ezen selyemmintákat, előre tudták, hogy ezen szövöttek detronizáladják a birtot s egyik rovar diadalmaskodik a másik felett. A nők oly tárgyak iránti természetes vonzalma az, melyek a szépséget nevelik, győzedelmeskedett a hiúság, az érdek felett, s a tyrusi és sidoni szép bíbor szövöttek szövői kiszálláltak azon selyem kelmék szálait, melyeket a persiai öbölbeli kereskedők hoztak Chinából, újból szőtték és festették, szöttek abból divatos kelméket, könnyűtűket mint lég, állatszőket mint a tenger vize, s a kevély nők kivánságára selyem és gyapjából készültettek. Ezen kelméket légszövötteknek nevezték.

A tölgymakk.

Az 1853-dik év volt az, melyben a tölgymakk oly bőven termelt, hogy felhasználása vidékünkön majdnem lehetlenné vált; s miután én ezt minden módon felhasználni kívántam volna, több kísérletet teték; tapasztalván, hogy a természet ezen adománynál — a szokásban levő sertésbizlalás kivül — a lovak, szarvasmarha, juhok, baromfiak közül kivált a kacsák és pulykák, különösen jól meghiznak, főképp ha a rendes szász el nem marad, mi minden hizlalásnál főddolog. Ezenkívül kávépótszerű használata tán már régen orvászertese ismeretes.

De mi a legérdekesebb, az, hogy jó izü, ehető kenyereit süthetni belőle; — s ezt kívántam leginkább a szerkesztőség által közöztetni s országszerte mindenkiel tudatni; melynek sikeréről hogy meggyőződhessek a közönség, itt a következő használati módokat közlöm:

Héjátóli hámozása, hogy könnyen történhessek, hirtelen meg kell szárítani (legjobb sültö-kemenczében folytonos felkeverés mellett, vagy a takaréktűzhelyi-vastablán, szóval úgy történjék, mint a gesztenyesütés), míg héjai felpatognak, akkor melegében legkönynyebb móddal történik szabad kézzel meghámozása, — azután ezen megtisztított makk, melyet könnyebb felfogás miatt mértékre felosztva adok elő: például egy véka, megfőzetik, és pedig oly porhanyóra, hogy ennek szétzúzása (zúzó gép hiánya miatt, hol nagyban használnának) a téstanyujtótblán hengerével sikerüljön; mely összezúzott makknak liszté vált mennyisége ez által még egyszer annyira, azaz két vékára szaporodottnak fog találatni. Azután szükséges néhány icze gabonalisztnak belekeverése. — Az arány lehet: legkevesebb egy negyedrészt rozs vagy búzaliszt három negyedrészt makklisztbe. Ezután

következik a kovászás: mely hasonlókép mint bármely gabona-kenyérnél szokott történni, t. i. kovásszal, vagy párral, mely utóbbi a jobb íz végett ajánlatos; s ezen bekovászás, vagy ugynevezett forrázat, valamivel nagyobb hagyassék, mi a rendes kelest igen elősegíti, úgy annyira, hogy mielőtt a dagasztáshoz fognának, szükséges jó előre a sültökemencze fűtéséhez látni; mert annak kisütése sokkal nagyobb fűtést igényel a közönséges gabonakenyérnél. A szász is ennél sokkal nagyobb mértékben történjék.

Továbbá, minthogy ezen makkliszt természeténél fogva semmi, vagy igen csekély összetartósággal bír, ugyan azért az abból készült kenyér, szintén úgy mint a kukoricavagy árpából sült kenyér, repedezni szokott a kemenczében; miért is hasonlókép úgy, mint az elősoroltaknál szokás, dagasztás alkalmával téstáját mindig keményebbre kell hagyni, s jól megkelte után kiszakasztani; a szakajtóbol a lapátira kifordításkor pedig azt egy egyedül ahoz készen tartott ragácszal (mely egyszerűen leforrózott kevés jó rozs-lisztből készítettik) felületesen köröskörül jól beakadályozza, s a kenyereket magok valóságában, formájokban jól összetartja.

Ezen kísérletem sikere után, már két hónapja, hogy azt így süttetem, s egész házi népemmel egészségben s jó izűben eszem. A körüllevők is, kikkel e találmányt közlém, naponta jobban s jobban használják, kivált jelenleg, midőn a vízi malmokban a tartós szárazság, s arra hirtelen bekövetkezett nagy fagyok miatt az örlés megakadt, s a liszthiányt a makkliszt pótolandja; mohón kezdik e süteményt utánozni, kivált a szegényebb sor-szak, kik ennek hasznát naponként mindinkább tapasztalják, s nagy köszönettel s hálával fogadják s használják, úgy annyira, hogy a makknak ára is e miatt jócskán felrűgott. — Tapasztalám azt is, hogy sokan csak annak hirtelenbarna színével nem barátkozhatnak meg, kivált a cselédek, kik költőben is más asztalánál az ételben válogatók szoktak lenni, míg a sors meg nem törí őket magok kenyereén, mit egy cselédem különösen tanúsított, midőn csupán a makkenyér miatt hagyta el konyháját, s most saját konyhájára kerülve, számtalanszor látom makkenyeret reggelizni, s kérve kér naponként csomegészésül. Hogy ezen makkenyér nemcsak nagy éhszükségben hasznos, de különös jó hatással lehet a sorvadásban lévőkre is, azt egy ugyanezen nyavalyában sinlőddő kis leányon tapasztalom, mert már nem köhög, és szinét is megkapja. Ezt közlém házi orvosommal, ki szinte kíváncsisággal várja az eredményt. Különbö a sertéseknél, melyek belseje az emberéhez hasonlóan állítalík, tapasztaltam, hogy tudóvásban sinlőddők, hizlalás ideje alatt tökéletesen kigyógyultak, — s a mint leölék néhányat, látható volt tüdőjén a hiány, mely természetes hogy elromlott; mi, ha csakugyan használna, sok sorvadásban szenvedőnek ajánlható volna a makkenyérrel élés.

Császár János, hasznonbérlo.

A kozákok.

Europában akkor lett e nép legelsőbben ismeretes, midőn a lengyeleket a törökök ellen segítették, vagy még előbb, Rudolf és Ferdinánd császárok idejében. Bizonyossággal állíthatni, hogy a kozák név mongoltatár nyelven könnyü lovaszt jelent, a mely egyszerűsmind guerillát, vagy szabadzsákmányost is teszen, mit a midőn az enyém s tiédrel van szó, nem a legnagyobb lolkiesméretességgel üznek. E feladatukat vagy önkény, vagy pedig kényszerítve teljesítik a szerint, mint arról tulajdon főnökeikkel egyezkedtek, s minden pillanatban kénytelenek lóval fegyverrel szolgálni, természetesen mindig azon előleges feltétel alatt, hogy lehetőleg jól fizetotnek.

nlökép
tör-
ely u-
en be-
vala-
es ke-
mielőtt
előre
annak
a kö-
ennél

termé-
y ösz-
il ké-
rica-
szokott
y, mint
imával
yni, s
tjából
gyedül
rzszo-
észit-
olják,
yozza,
ajók-

ét hó-
z házi
m. A
özlém,
ilt je-
s szá-
gy fa-
hiányt
e sü-
sordín-
hálá-
hogy
úgott.
k an-
zhat-
en is
oktak
nagok
lanu-
nagya-
a ke-
reg-
zésül
szük-
lehet
ezen
alom,
apja.
ki-
en a
z ha-
üdö-
léle-
héhá-
ter-
gyan
ánl-
érlő.

A kozákok nagyon hasonlók a hajdon oly híres pandurokhoz, s némely tekintetben a magyar huszárokhöz.

A kozákok a tatár erkölcsöket még mind tartják, de kevésbé darabosok mint őket rendszerint jellemzik. Mind ennek dacára is fogulatlanul megvalljuk, hogy még az ugynevezett szabályzott kozákok is sokkal inkább érdemlik, hogy rendetleneknek nevezessenek. Mikor a kozákok hadba mennek, nejeik közül sokan követik őket. Ilyenkor tetőtől talpig fegyverbe öltöznek, s minden szükséges szolgálatot megtesznek.

Az összes kozáság két nagy szabad törzsre oszlik, t. i. donira, melynek székhelye Novo Cserkaszk, a Don folyónak az azovi tengerbe szakadásánál. E fajtól, mely nagyoroszországnak is nevezetik, származnak a szibíriai, urali, volgai, azovi s csernomori kozákok.

A másik faj a kisoroszországi, jelenleg dniperinek nevezetik, melynek partjain lakik. A főtörzstöket kapott adatok szerint az egész orosz birodalomban találtató összes kozákok száma 1848-ban kétmilliószázötvenezerre ment, kik közül legalább 375,000 katonai czélokra fordítatik, s dsidákkal s tüzelő fegyverekkel s gyakran egy és több lóval ellátva minden pillanatban csatamezőre szállhatnak. Lovaik számát egymillió kétszázötvenezerre teszik.

Még léteznek a kozákoknak dunai kozákok neve alatt egy kis törzse, kik a Pruth és Szulina torkolatánál telepedtek meg. Azonban e törzs más kozák-fajokkal meglehetősen vegyítve van, de őskori jogait most is bírja, a mik, bármi különösen hangzik is, demokrati jelleggel bírnak.

Az összes kozák férfiak saját intézkedésük szerint három katonai osztályra szakadnak; az első osztályban szolgálnak a 18-tól 25 évesekig. Ezek teszik az első sorozatot. A második sorozat áll a 25-40 éves fegyverfogható férfiakból, s végre a 3-dik a 40 éven felüliekből.

Minden kozák szolgálatköteles. Mindennek köteles magát fegyverrel, lóval ellátni s ruházni; ha szegény s magát ki nem állíthatja, a közönség szereli fel; élelmezésükről, a tüzéségről s töltenyekről a kormány gondoskodik.

Mihelyt a kozák szolgálatba lépik, fizetést, élelmet, lótápot kap, ellenben rendes szolgálat- és fejadómentes. Továbbá joguk van sert s palinkát főzni, maguk számára sőt ásní, halászni és vadászni, a nélkül hogy azért valamely adót fizetnének.

A nagy folyók mellett lakó törzsek látják el főképp Kis-Ázsiát és a levántét vizükével, míg az azovi tenger mellett lakókból az orosz hajóhadnál jeles tengerészek lesznek. Mihelyt a kozákok rendes szolgálatba lépnek, számozott ezereket (Polk) alakítanak, melyek 150 főnyi lovas századokból (Sotnyas) állnak. Ezen beosztást az egyes törzseknek béke idején is megtartják. Altisztjeiket ők választják, ellenben minden tisztjeiket a császár nevezi ki, a ki azokat általában fogva a ben szülött aristokraták közül szemeli.

A híres Platoff kozák-aristokrata volt. Az újonnan felállított kozák-nemesség igen számos s nem ment bizonyos aristokratái színezettől. Sokan ezen kozák nemesség közül a főrangú orosz családokkal házassági öszveköttetésben állnak.

Kitűzött czélunknál sokkal többre terjedne, ha körülményesebben akarnók leírni ez örökös népsereget, a mely vad függetlenségéből lázangó s haramiaskodó szokásaiól lassanként a polgárosodás bár ha nem is európai szellemű némű fokozára lépett. Most rendezettek, meghódított állapotban élnek s császári iránt határtalan engedelmességgel tüntetik ki magokat, a nélkül hogy socialis szabadsalmukból valamit elvesztettek volna, mely az ő eredeti nomád intézményeik alapját képezi. A mi ultraliberalisaink, kik a kozákok és

kancsukat az absolutizmussal és a rabszolgasággal ugyanazonosnak s egyértelműnek tartják, megvetésüket kétségben kívül rokonszenyvé változtatnák, ha tudnák hogy e nép egykor alkotmányval, még pedig igen népszerű alkotmányval bírt, jóval azelőtt, hogy a civilizált Europa egy alkotmányt csak ismert volna is.

Mi hitel feletti előnyt kell annyi ezer, mindig harcckész s éber harczosokról rendelkezhetésnek nyújtani, abból győződhetünk meg leginkább, hogy Szibéria szélesen terjedő tartományait, valamint Oroszországnak az azovi és káspiumi tengertől keletre eső birtokait, a fekete tenger partjait s a Törökország felőli tartományokat kozákok őrzik, kik három évi rendes szolgálatot tesznek.

E fáradhatlan s merész szabadsapatoknak nagyobb s kisebb esztákbani jeles szolgálatra fordítása könnyen átlátható. Nagy tömegekben semmi esetre sem használhatók, de előrsi szolgálatra, rajtaütésekre, czirkalásra, földözetre s portyászásra rendkívül alkalmasok. Az ellent éjnap nyugtalanítják, minden pillanatban, minden intésre nyeregbe ugranak; lovas és ló egyaránt kitarótl, s hűségök, éberségök és soha sem lankodó tevékenységük világhírű.

A megürült tiszti helyeket három különböző módon töltik be. Vagy katonai tanodából készült ifjakat alkalmaznak, vagy olyanokat, a kik gymnásiumokban képződtek s hadfiakká nevezeteltek, vagy végre a 12 évig szolgáltakat. Ez utolsókból nevezettek száma évenként 1000-re megyen fel.

A kozákok közt a fegyvelem pontos és szigorú. Az orosz katonának soha sincs saját gondolata s nézete, minden hozzá intézett parancsra csak ez egy felelete van: „engedelmeskedem!” s minden teendőnek ez egy magyarázata: „igy szól parancsom!” Ha egy főbb rangú alárendeltjére valamit biz, volna az bár mely értetlen, s kihivhetetlen, ő így felel: „engedelmeskedem.” Parancsolják neki, miután mind a két lábát az ágyugolyó elszakította, álljon fel, pontosan ugyan azt felelné. Sőt megtörtént az is, hogy őrhelyén tüzvész lepte meg, s egy tappottat sem távozva ott veszett, ajkain e szóval: „ez parancsom.”

Ellenben szolgálaton kívül, tisztnek s katonának közt rendkívüli bizalom uralkodik. Azon tiszt ki alattvalójára saját kenyűvel 150-et veret, ugyan azt szolgálaton kívül testvérének vagy fiának nevezi s attól atyának szólíttatik.

LEVELEZÉS.

Nyárádmertéről. Egy eddigelé hallatlan neme az éhségnek kezdi fegyvetetni vidékünket, a nem öröhlhetés miatt. Majd egész nyáron, s őszön szárazság uralkodván, a közelebbi hol száraz, hol langyos idők annyira kiaszalták hegyeinkből a jöltéví vizforásokat, úgy elapaszották folyóvizeinket, hogy az örles csaknem lehetlenné vált. Mérföldekre kell mennünk malomba, s ott is napokig, néha hetekig ülnünk, kínozza magunkat, marháinkat. A közelléví malmokat a Nyárád vízen a hátaló szegénység sáskaként lepte meg; ott ül, ott tanyáz hétszámra, mondhatni, némelyik többet ül örletlénál mint otthon. Kutainkból kiapadtak a vizek. Némely faluban öt hat mélyebbre ásott kút látja el az összes népség vízszükségeit nagy fősvényen. A többikben a vizek hédugultak, hordókkal hordja kiki háza és barmai számára szükségletét. Tudja isten mi lesz belőlünk, ha még soká így tart.

Egyébkint is rozslat állnak dolgaink — értem a vagyonállapotokat és népjólétet. Csakugyan mindennapiak a lopások, pinczék és gabonások fölverése. Ma egyik faluban, holnap a másikban hallani, most nálam majd egy harmadiknál tapasztalhatni hasonló események előkerülését. De nem csak nálunk van így; ben a hegyesebb székelyföldön is sűrűn

fordulnak elő ilyféle merények. A napokban udvarhelyszéki felvidéki emberrel találkoztam, ki szintegy beszél a nálak lévő viszonyokról. Nincs pénz, uram! monda ő. Utolsó krajczárja is elszívárogt a szegény embernek kezéből a sok köznyomorúságra. S ha mégis fizetni kell, eladja gabonáját, marháját, csak hogy menelüljön a bajtól. És ha már nincs mit eladjon? és a kinek nem is volt. Ezekről azt mondták régen: a hol nincs, isten sem adhat. Ma más-kép van. Meg kell lenni. Hja, barátom, sok az országos szükség, mondám én, terhes ez a fegyveres béke. Ide pénz kell, ez költséget kíván. Ugy van biz a, válaszolá székely barátom; de aztán nem kell csodálkozni, ha a miye van, másnak kellvén adni, idegen vagygon elsajátításához nyul ez elnyomorodott nép. Ne tedd rosszá s nem lesz az, mondja a példaszó. Ez a baj meg van nem csak nálunk, nem csak a felföldön, de másfelé is. Miféle hüvös erő miveli, hogy mint a cholera a levegőben, terjed a rosz az egész hazában? Szolgafajnak szolgálja lelke.

Gazdasági dolgaink mendegélnék a hogy lehet. Erdölünk, trágyáztatunk, kancsok üritgetünk, és beszélgetünk mint egy abszótos katonamartius 11-ről, a piski-i csatáról és a m. vásárhelyi nagy retirádáról. Az ünnepeket megüljük szokottan s csendesen a mint illik. Egy két dinománom mellett tíz húsz szárom! vagyis nem sokat vigadunk. Hogy mondja csak az a magyar költő?

Nem úgy van most mint volt régen, Nem az a nap süt az égen.

B. Hunyad, decemb. 29. Hírből tudjuk, hogy a fárságon nálunk is fognak jótékony czélokra bálók adani. Sükert ohajunk, azon nemes emberbarátunk, ki valamint tavaly a k. sz. királyi elégeit ref. anyaszentegyház számára meglehetősen öszveget gyűjtött össze, úgy az idén is, a mint beszélük, szem előtt tartja a lónai szerencsétlen égettek felségéllését, s még ezen kívül az általa adandó bálók öszszes jövedelméből szándékszik a helybeli rom. kath. anyaszentegyházban, az oltár felébe egy sz. képet szerezni.

Ohajtanók ha ezen hir valósulna; mert az említett két jótékony czél mellett egyszermint élvezet nyujtatnák a minden casinó — könyvolvasó — s mondhatni társas élet nélküli B. Hunyad s vidékének.

Az ujonczok öszveírása meg fog kezdődni ezen kerületben januar közepén vagy még elébb. — Semmitől sem irtozik a kalotaszegi közrendű fiatalság egy, mint a katonaszkodástól, pedig alig jut egy helységére egykettő, — igen mert a rendetlen s féktelen élet akaratlanul az ellenkezőjével kell felesérelni, a mi ott, hol a szokás a népen annyira uralkodik, hol a nép minden reformtól mint a haláltól irtozik; nem kis feladat.

A vámsorompó nálunk a város alsó részén van, bár a felső részén lenne! mert akkor a tüzifa ára, melyet a vidéki olahság mind a város alsó részén hoz bo a vámért, feljebb nem hágolt volna, nálunk pedig a tüzifa egy nagy árucikk, midőn a városnak cseréje van, de erdője nincs.

A vámszedők pedig irgalmatlanul megvámolják, ha a szomszéd helységből jön is. A vámszedők tulzott pontosságát, bizonyítja egy kis tréfás eset: lakik Sebesvárt egy nyírág seprűket), egy kis gyalog szekeren szokta eladás végett városunkba behozni. Kevélyen huzta szegény négy kerekű kised szekerét; gondolván, hogy vámentes, de megvámoltattott. — Már most csak azt nem tudja a szegény seprűs, hogy a vámosok ötlet ökörnek nézték-e vagy lónak? Cs.

HIRFÜZÉR.

Kolozsvár január 3-kán.
* Városunk választott közönsége úgy lát-szik siet felhasználni állását, a melybe ujab-

ban rendezése által jutott. A múlt hó végnapjaiban tartott egyik gyűlésében elfogadta azon általunk is több ízben megpendített indítványt, hogy t. i. a város köztemetőjére jövőben gond legyen fordítva. E haláztatásban benne fekszik nem csak a temető csinosítása, de nagyobbitása, rendezése. Az eszme megtestesítése Schütz János, Schilling János és városi mérnök Tompa János urakra van bízva, a kiktől, úgy hisszük, nem alaptalanul várhatjuk, hogy ez ügyben részükről minden lehetőt megtesznek, csak azt ohajtjuk, hogy a közönség se vonja meg annak idejében azon részvétet, a melyre alkalmasint szükség lesz, hogy czélt érhesse. A munkálathoz tényleg természetesen tavaszig nem foghatnak, de annál több idejük van alapos tervet készíteni.

* Szilveszter s az év első napja éjjelen városunk több lakója villám- és dörgés-szerű tüneményt von észre. E tünemény alkalmasint egytermészetű lesz a Szebenben és Olmützen közelebről látott tüngolyókkal.

* A brassai keresk. és iparkamara folyamodott a m. kormányzósághoz bélyeghivatal létesítése végett Brassóban, vagy ha ez nem lehetne, kéri, hogy valamely hivatalnak szabad legyen legalább 10 krig bélyegezni, valamint ott s más helyen is bélyegzett váltóblanketeket árulni.

* Mult hó 14-kén Maksán egy csűr meggyülván, 9 épület hamvadott el. Oda veszett 2 ló és 15 juh. Nawrotzky és Krzisch hadrendőrök erélyesen közremunkáltak az oltásban. Az elsőnek sikerült 5 szarvasmarhát megmenteni. Epen e napon Kis-Ludason is tűz volt, s egy palinkafőzőház s három gazdasági épület égett le.

* A Hódos melletti erdőben egy férfi hullájára akadtak, a melynek rég ott kelle feküdni, mert a vadállatok annyira szétmarczangolák, hogy nem lehet ráismerni.

* Mult hó 15-kén Tövis és Enyed közt egy szekér 30 mázsa dohánnyal terhelve az út melletti árokba dőlt s agyon zúzott. Torádáról egy Ekárt Katalin nevű nőt, a ki a szekeren ült volt.

* Minő hasznót húzhatna Magyar- s Erdélyország a selyemtermelésből, következtethetni abból, hogy egy bécsi nagykereskedő-ház nem rég ajánlatot tün Tolnamegye több selyemtermelőinek, hogy jövő évben e megyéből minden font selymet 13 frt. 45 krral vált be.

* A 8-k hadrendőr-vezred ágynemű-szükséglete fűződésére f. hó végéig csődület van nyitva.

* Vizaknán az iskolamesteri állomás 120 frt évdíjjal, szabadszállással, 12 öl tűzfával s rendszeres sójárulékkal üresedésbe jöven, az állomásra f. hó végéig pályázni lehet a bányagazgatóságnál Kolozsvárt.

* Az erdélyi orsz. cs. kir. pénzügyigazgatóság az út-, hid- és átmeneti-vámokat több utvonalon f. évi februártól kezdve 9 hónapra hasznóbörbe adja.

* A Sieb. Boote biztos kútfőből írja, hogy 22 görög kath. egyházközség elhatározá kez-

leben népiskolákat állít, s a tanítóknak pénzben és terményekben illő évdíjt biztosítottak. Szeretnők, ha mennél több magyar községről is hasonlót irhatnánk.

* A honbuvárlati egyeslet e hó 3-án tartott osztálygyűlésének programja következő volt: 1. A régiség tudománya, kézirat a 15. századból. 2. Légűneménylani jelentés sept. oct. és novb. hóról. 3. Jelentés a Kárpáthok felől. 4. Erdélyi szász szónyomozás.

* Az ünnepek előtti napokban Tövis közelében egy női hullát merített fel a Maros vizé, mely mint kevés ruhadarabjáról s kezeinek, körmeinek idomításáról következtetni enged, úri nő lehetett; fején sebhely látszik.

— Az austriai birodalombeli vasipar főügynökségének mult év septemb. és oct. hóról kelt jelentéséből kitünik, hogy épen most alakul egy részvényes társaság, melynek szándoka a birodalom különböző pontjain nem csak a tözeget saját módja szerint szénné változtatni, hanem az ekép nyert szénnel a vasérczeket megolvastani s abból nyers vasat is készíteni.

— Temesvár városa egy bécsi gázvilágító társulattal szerződést kötött a város világítására, a mely egy év alatt létesülni fog. Egy szesz-láng egy órára 2 pkrba jön, azonban egy ilyen láng nagyobb világosságot áraszt, mint két argandi lámpa. A hozzáértők vessék fel, hogy tehát hányszor nagyobb, mint egy kolozsvári utca-lámpa?

— Temesvárt a kegyesrendieknek a forradalom óta összezúzva volt templomát mult évdec. 26-kán újra megnyiták nagy ünnepélylyel. — Ó cs. kir. apostoli Felsége Tolnamegyében az alsó nánai protestáns templom építésére a birodalmi kincstárból 400 pfrtot kegyeskedett utalványozni.

— Indítvány forog fenn, hogy fiatal fegyenczékét büntetési idejük alatt valamely mesterség megtanulására kell szorítani, a mely által kiszabadulásukkor élelmüket megkereshessék.

— Iparosaink érdekében fekszik tudni, hogy Moldovában igen érezhető hiány van főleg az olyan cikkekben, a melyek a orosz hadsereg szükségei közé tartoznak, s hogy a kézművek, főleg gyapju-szövetek ára igen felszökken. Fényüzési cikkek, bőrárúk, kulacsok s hasonló cikkek ára szinte kétszeres oly nagy, mint volt. E fejedelemségben az austriai iparcikkek fényes diadalt kezdenek kivívni az angol árúk felett, a melyeket az utóbbi időben csaknem kizárólag árultak az oltani piacokon. Az austriai készítményeket már igen szívesen vásárolják, csak a lakosok izlésének megfeleljenek; ára nézt pedig a francia és angol árúkkal egy kis nehézséggel ugyan, de mégis versenyezhetnek.

— Karacs Terecz összegyűjtött művei már megjelentek két kötetben.

— Mult hóban Paks mellett (pécsi kerület) egy csólnak 28 személylyel terhelve a Dunába fordult, s 22 ember veszté életét.

— Csehországban egy száz lakatos legénynek hozott ám az angyal karácsoni ajándékot! Levelet kapott Drezdából, hogy bátyja után az angol bankban 10 millio frtja van.

— A Beretyót szabályozó társulat munkálatai kivételére, a m. kormánytól 100,000 kölcsönt kapott.

— A Pesten föllálatandó „középponti borsarnok“ ügyében közelebről igen népes gyűlést tartának, s egy bizottmányt neveztek ki az alapszabályok kidolgozására.

— Salzburgban nem rég egy fiatal nő a mint polkát tánczolt rögtön halva rogyott össze. A szél ütötte meg.

— Az „Uj magyar muzeum“ ez évben negyedik évfolyamába lépik. A kibocsátott előfizetési felszólítás szerint a program a régi marad, de lehető nagy gondnal a többféleségre, élénkségre, s a historia és honismeret mellett egyfelől az aesthetikai és kritikai, másfelől a természettudományi szakra, mely utóbbi közérdekre és népszerűsége fog törekedni. — A szerkesztőnek sikerült eddigi munkatársain kívül még több igen jó hangzású neveket megnyerni vállalata számára. Előfizetési ár vidékre postán küldve egy évre 7 frt. 30 kr. félévre 4 frt.

— A bécsi cs. k. államnyomdában egy kis füzet jelent meg, a mely uradalmi sebészek, helységbírák sat. számára utasítást ad a marhavész körüli eljárásról.

— Hir szerint dr. Encz szerkesztése mellett egy „Magyar gazda és kertész“ című lap van keletkezőben Pesten.

— A humorista Saphirnak egyik bécsi kiadó, erdemei méltánylásul arany tollat küldött ezen felirattal: „A te tollad arany.“

— Közelebről egy rendkívüli futár ó cs. Fensége Erzsébet hercegnőnek egy fölette izletesen összeállított brilláns virágcsokrot vitt ajándécul, a mely szétszedhető s fejéknek s virágfüzérnek használható.

— A tunisi bey Páris legjobb shakjátékosaival versenyre kelt, a mely levelezés útján történt. Három játék lesz; a ki kettőt megnyer, kapja a 25,000 frank versenydíjt.

— Bécs környékén több földmives kísérletet tesz gesztenyefák ültetésével, a minők a Svájcban Tessin cantonban egész hegyhátakat borítanak. Ott e fák gyümölcse a pityóka helyét pótolja, s ha tenyésztése Ausztriában is sikerül, e veszni kezdő élelmi cikkeknek igen derék pótszerévé válhatnak.

— Garay összes művei a sajtót elhagyák.

Szombaton, f. hó 7-kén szorgalmas színeznünk Csiszér István jutalomjátékául: „Narancsárusnő“ új francia dráma kerül színre. Írták: Anicet - Burgeois és Masson. Fordította Csepregi. Hiszszük, hogy mind magát a jutalmazandó erdemeit, mind a darabot a közönség méltányolni fogja. (Beküld.)

HIRDETÉSEK.

MAGÁN HIRDETÉSEK.

(284) (2-3) Kolozsvárt a piaczori 274 számú ház örök áron eladó. — Értekezhetni iránta helyt a dr. Szöcs-féle 253 sz. alatti háznál b. Kemény Gejza ó nagyszágával.

(286) Mező-Sámsondon egy udvari telek, a gr. Rhédei udvarral átellenben a hozzá tartozó váltó fordulókbéli mintegy 198 vékányi szántókkal, 6 szekérrnyi kaszálókkal, egy a feketebeli 551 vékányi évenkénti szántóval, és 86 szekérrnyi évenkénti kaszálóval, az ezekhez tartozó 2 telekkel együtt el-

adó. — Értekezhetni bővebben e rész-jóság igazi mennyisége, javadalmai, s ára iránt ügyvéd Voith Miklósnál Szamosújvárt 385. szám alatti szállításán.

(1) Egy a Keszthelyi és Óvári gazdasági tanintézetben és saját gazdaságában gyakorlaltilag is

kiképezett egyén egy jószágfelügyelői állomásra ajánkozik. — Bővebb tudósítást Kolozsvárt Tilsch János ur könyvkereskedésében.

(287) (2-3) Néhai főkormányászeki tanácsos Cserey Miklós, kolosmegyei, györgyalvi részjósága örök áron eladó. Bővebb tudósítást vehetni Biasini Domokos urtól.

A kereskedelmi és iparkamara befolyása mellett szerkeszti BERDE ÁRON, tanár. — Kijelöl TILSCH JÁNOS.

Nyomatott a rom. kath. lyc. könyvnyomóintézeté betűivel.

Kolozs

Vid
Évnyegvedre
Félévre
Elm

A lap beltár
hez ezimzen

A karácson
hek hábor
László.
detések.

Ös sz

vescinkrő
Szíves ki
lékajándé
szeretet,
telet ezer
fölebe ez
gyala van
maiaknak.
konyában,
kültével a
von, vagy
szeretet,
lád körbe
a kisdetek
lédségnél,
ruját a há

A fa
járja be a
szi karács
varok esel
tik ki urol
tész virág
kedik, a sa
nét csinál,
irgalmatlan
az alakulás
sol magán
gyertya me
kiáltja elé,

A fels
kezes csele
játksizágok
De há
hónap, ezel
tizodek, s
pibenési he
hetlen időb

A vég
felölelni ne
gyekre és
különböztet
ki, csillagol
re nem szat
tompul szel
akarsz velö

Igy az
ség képzél
lönbözött m
értelem, mi
nál, miken
ket szebbek
hekké teszn
varázslatai.

Ily ara
ily nyugvást
gerén a fel
ké szentelt
év utolsó es
Oceánm
tengernek,